

שלישי
13
ספטמבר

כלכליסט

שלחו להדפסה

גודל פונט

בארץ

ניתוח "כלכליסט": הקרב על כספי ים המלח
הקרב על כספי ים המלח מתנהל במרץ מאחורי הקלעים, ועתידם של מיליארדי שקלים מוטל על הכף. רגע לפני שהאינטרס הציבורי מוכרע לעשרות שנים, כלכליסט חושף את המספרים האמיתיים שעומדים על הפרק. צדק חברתי, הגרסה הצפה

שאל אמסטרדםסקי, הדר קנה וליאור בן דוד
08:14, 13.09.11

המלחמה על **כספי ים המלח** תופסת תאוצה. הרחק מהעין הציבורית, למרות גל המחאה ששטף את ישראל בחודשים האחרונים, המדינה מנהלת משא ומתן מואץ עם חברת כימיקלים לישראל (כיל) בניסיון לגבש עסקת חבילה כוללת.

• [בואו להתעדכן ולהגיב בפייסבוק של כלכליסט](#)

זוהי סדום

חוות הדעת של ליכט תחרוץ את גורל המשא ומתן בין האוצר לכיל

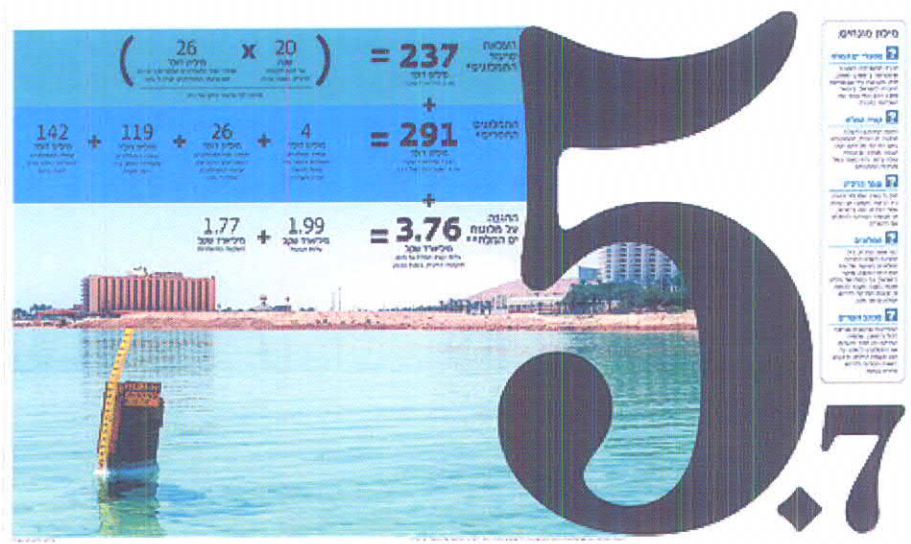
המשנה ליועץ המשפטי לממשלה סיפק בחוות הדעת שלו אקדח טעון לשר האוצר נגד החברה, המשקף במידה רבה את הדי המחאה החברתית של קיץ 2011 שקראו לצדק חברתי. הסעיפים המרכזיים בחוות הדעת, ומשמעותם
ליאור בן דוד, תגובה אחת

לכתבה המלאה

המשא ומתן מתנהל בכמה אפיקים, בדרגים שונים ובחשאייות גמורה. על פי הערכות מקורבים למשא ומתן, סיומו הוא עניין של ימים עד שבועות ספורים. במקביל מתנהלת בורות משפטית בין כיל לבין המדינה. המדינה הגישה כתב תביעה, כיל הגישה כתב הגנה, ובשבוע שעבר מונתה בורות מוסכמת, השופטת טובה שטרסברג-כהן, שאמורה להחליט בעניין.

רגע לפני שחלק הארי של המחלוקת בין המדינה לבין כיל מגיע לקו הסיום, "כלכליסט" ממפה לראשונה את הסכומים שנמצאים על הפרק. בראש ובראשונה, יש

להבהיר כי מדובר בסכומי עתק. ככאלה, המספרים שיוצגו כאן הם הערכות ולא סכומים מוחלטים. לשם ההגיונות, בבסיס החישובים שערך "כלכליסט" עומדות הנחות יסוד שמרניות ביותר, כדי שלא לעוות את הסכומים כלפי מעלה. ואפילו תחת הנחות אלה, הסכום הכולל הוא כ-6 מיליארד שקל. סכום זה אינו כולל מאות מיליוני שקלים שהחברה תאבד בשנים הקרובות כתוצאה מביטול הטבות מס, לאחר ששונה החוק לעידוד השקעות הון בכנסת.

זהו כסף רב שעומד על הפרק, והוא אבן פינה לאינטרס הציבורי בים המלח. הזיכיון שקיבלה כיל מהמדינה לנצל את משאבי ים המלח ניתן לה בדין, אבל יחד איתו נטלה החברה על עצמה סדרת חובות מוסריים וציבוריים שאין היא יכולה להתנער מהם. גם אם העניין נתון לפרשנות ערכית, על המדינה להכריע בעניין זה לטובת האינטרס הציבורי הרחב.

6 מיליארד השקלים האלה הם הסכום המינימלי שעל המדינה לדרוש מכיל. בהמשך, כפי שמציע המשנה ליועץ המשפטי לממשלה אבי ליכט, רשאת המדינה להקים ועדה שתדון בהטלת מיסוי נוסף על החברה, מעבר לשיעור התמלוגים.

לפי ליכט, שיעור התמלוגים שמשלמת החברה למדינה - 5% בלבד ממכירותיה מדי שנה - נמוך עד כדי גיחוך. הוא אינו משקף בשום צורה את המחויבות שאמורה לחול על החברה כלפי הציבור הרחב, בשל ניצול בלעדי של משאב טבעי ציבורי. לכן יש להטיל על החברה מס מיוחד על רווחי יתר, בדומה למיסוי שהוטל על יזמי הגז הטבעי בעקבות עבודת ועדת ששינסקי. האחריות לקידום המהלך הזה מוטלת כעת על שר האוצר ובל שטייניץ.

לאן נעלמו התמלוגים החסרים?

אז ממה מורכבת השורה התחתונה? הסעיף הראשון נוגע לתמלוגים שהחברה מחויבת לשלם למדינה בגין ניצול משאבי ים המלח, בשיעור של 5% ממכירותיה (עד מיליון טונות לשנה). לטענת המדינה, המשתקפת בכתב תביעה נגד החברה שהוגש במרץ האחרון, החברה לא שילמה למדינה את מלוא התמלוגים כפי שמחייב החוק. לכן היא תובעת ממנה סכום אדיר של 291 מיליון דולר (כמיליארד שקל).

על פי כתב התביעה, בעשור האחרון שילמה כיל למדינה 305 מיליון דולר בתמלוגים. לעומת זאת, החברה העבירה לבעלי המניות שלה (החברה לישראל שבשליטת עידן עופר, חברת פוטשקורפ הקנדית והציבור הרחב) דיבידנדים בסכום כולל של 3.8 מיליארד דולר. במילים אחרות, על כל דולר ששילמה כיל למדינה, שילמה החברה 13 דולר לבעליה. על פי חוות הדעת של המשנה ליועץ המשפטי לממשלה אבי ליכט (ר' עמודים 6-8), זהו מצב בלתי ראוי שיש לשנותו.

כאמור, כיל הגישה כתב הגנה שטענתו הבסיסית היא שהחברה שילמה את כל התמלוגים למדינה על פי הדין. עם זאת, אף צד אינו מעוניין לחשוף את כתב ההגנה, כך שאי אפשר לפרוס את טענות החברה במלואן.

ניר גלעד, מנכ"ל החברה לישראל המחזיקה בשליטה בכיל, אמר בראיון נדיר שהעניק ל"כלכליסט" בנובמבר 2010 כי "הטענות של המדינה שערורייתיות. אבל אף שהיא טוענת אותן, היא הולכת איתנו לבוררות. זה לא הולך ביחד. רישום כוזב זו האשמה פלילית. אם מישהו חושב ככה, שילך למשטרה".

מדוע הועלה רף התמלוגים העודפים?

הסעיף השני נוגע לעצם הדרישה להעלות את שיעור התמלוגים שמשלמת החברה למדינה. במכתב בן עמוד אחד שחיברו בשנת 1995 שר האוצר דאז בייגה שוחט (היום דירקטור בכיל) ושר המסחר והתעשייה דאז מיכה חריש, התחייבו השניים בשם הממשלה כי שיעור התמלוגים שמשלמת החברה לא יעלה ל-10% עד שנת 2010 לפחות, אף ששטר הזיכיון שניתן לחברה מתיר זאת.

על פי מכתב שוחט-חריש, שנחשף ב"כלכליסט" לראשונה לפני שנה בדיוק, אם המדינה תדרוש להעלות את שיעור התמלוגים ל-10% - כאמור רק משנת 2010 - שיעור זה יחול רק על הכמות העודפת של אשלג שהחברה מייצרת בישראל, מעבר ל-3 מיליון טונות בשנה. זאת אף ששטר הזיכיון קובע כי שיעור התמלוגים הגבוה יחול על הכמות העודפת של יותר ממיליון טונות אשלג בשנה.

חרף פניות חוזרות ונשנות של "כלכליסט" לגופים ממשלתיים שונים, עד לרגע זה לא התקבלה תשובה רשמית כלשהי מדוע הועלה הרף שממנו רשאית המדינה לגבות את התמלוגים העודפים. על פי כתב התביעה שהגישה המדינה נגד כיל, המכתב של שוחט וחריש העניק לחברה פטור מ"סכומי עתק" של תמלוגים, בגובה מצטבר של 217 מיליון דולר בשנים 1995-2009.

בכתב התביעה דורשת המדינה להעלות את שיעור התמלוגים ל-10%. על פי המדינה, אם יעלה שיעור התמלוגים באופן זה, החברה תהיה מחויבת לשלם למדינה 26 מיליון דולר בתמלוגים עבור שנת 2010.

כדי לחשב את שווי העלאת התמלוגים עד תום תקופת הזיכיון, בשנת 2030, השתמשנו בהנחות מחמירות במיוחד; לא הבאנו בחשבון עלייה במחירי האשלג או עלייה בכמות האשלג שכיל מייצרת.

מובן מאליו שהנחות אלה חסרות יסוד במציאות, שכן מחירי האשלג עלו ב-15% בשנה בממוצע בעשור האחרון, וגם כושר הייצור של החברה עלה. השימוש בהנחות אלה נעשה כדי לצייר את תמונת המצב המינימלית. על פי החישוב, המתבסס על שיעור היוון של 9%, שווי הסכום הכולל של תמלוגי היתר מוערך ב-237 מיליון דולר (לא כולל שנת 2010).

מי צריך לשלם על קציר המלח?

לבסוף, המדינה וכיל דנות בשיעור המימון הצודק שצריך לחול על החברה במימון ההגנה על מלונות ים המלח מפני הצפה. בשל פעילותה בים המלח, מפלס האגן הדרומי של הים - שהוא, למעשה, בריכת אידוי גדולה - עולה ב-20 ס"מ בכל שנה. לאחר שנים של גרירת רגליים החליטה המדינה כי היא מעוניינת לקצור את המלח שהצטבר בקרקעית האגן הדרומי, ולשנעו לאגן הצפוני, ובאופן זה יירד המפלס. הוויכוח הגדול הוא חלוקת ההשתתפות במימון - שמוערך על ידי כיל ב-3.76 מיליארד שקל - בין המדינה ומלונות ים המלח לבין כיל.

המגעים בין הצדדים אינטנסיביים, ואתמול פורסם ב"כלכליסט" כי כיל עשויה להסכים לשיעור השתתפות של 80%-90%. עם זאת, טרם גובשה הסכמה סופית בעניין.

עם זאת, מימון קציר המלח הוא פעולה שכדאית לכלי מבחינה כלכלית. על פי חוות הדעת המשפטית של ליכט, המסתמכת על דו"ח שחובר בחברה הממשלתית להגנות ים המלח, שווי המהלך עבור כיל מוערך ב-2.5 מיליארד שקל לפחות, ועשוי להגיע לעד יותר מ-3 מיליארד שקל, בגלל היתרונות התפעוליים הטמונים במהלך. כך שבשורה התחתונה, כיל אמנם עשויה לממן חלק ניכר מעלות קציר המלח, אולם הסכום הסופי שהיא תשקיע בפרויקט יהיה נמוך בהרבה ממראית העין הראשונית.

למעשה, גם אם היא לא תודה בכך, ניתן להניח כי כיל מעוניינת לקחת על עצמה את מרבית מימון פרויקט קציר המלח. כאמור, ממילא הקציר טומן בחובו יתרונות תפעוליים לחברה. אבל מלבד זאת, למהלך הזה גם יתרונות תדמיתיים, הן כלפי האוצר והן כלפי הציבור.

אם כיל תחליט, בניגוד ליזמי הגז בעבר, כי היא מקבלת על עצמה עקרונות של צדק חלוקתי וחברתי, היא תצא נשכרת: לאוצר יהיה קל יותר להפסיק להציג דרישות נוספות כלפי החברה, והציבור ירגיש שהצדק נעשה.

[התחברו לכלכליסט בפייסבוק](#)